

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Konstrukce moravské identity skrze vymezení vůči české identitě

Šárka Vašáková

Bakalářská práce

2013

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 29. března 2013

Vašáková Šárka

Poděkování:

Chtěla bych především poděkovat panu PhDr. Tomáši Boukalovi, Ph.D. Za vedení mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat rodině za neustálé podporování ve studiu.

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Šárka Vašáková**
Osobní číslo: **H10362**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Konstrukce moravské identity skrze vymezování vůči identitě české.**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Budu zkoumat Moravany a některé aspekty utváření moravské identity v procesu vymezování vůči identitě české. Svůj výzkum podpořím daty získanými z terénního výzkumu. Používat budu zúčastněné i nezúčastněné pozorování. K získávání dat budu používat polostrukturovaný dotazník spolu s rozhovory mých respondentů. Pro lepší pochopení a ucelení si informací získaných dat si přečtu odbornou literaturu vztahující se k mému tématu bakalářské práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Hall S., du Gay P.: Questions of Cultural identity, Sage, 1996

Iščuk, R.: Moravská identita a její nové dimenze, Český lid. 2004, roč.91, č.3

Lozoviuk P.: Evropská etnologie ve střeoevropské perspektivě, Univerzita Pardubice, Fakulta humanitních studií, Monographica III, 2005

Marečková, M.: K postavení Moravy v rámci českého státu, Brno, 1993

Rutherford, J.: Identity: Community, Culture, Difference, Lawrence & Wishart, 1998

Tajfel, H.: Social identity and intergroup relations, Cambridge Univerzity Press, 1982

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Tomáš Boukal, Ph.D.

Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2013**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

PhDr. Tomáš Boukal, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2012

ANOTACE:

V práci, kterou jsem nazvala *Konstrukce moravské identity skrze vymezování vůči české identitě* s užším podtématem *Moravské vinařství jako prvek konstruování moravské identity*, jsem se snažila zjistit, jakým způsobem se Moravané vymezují vůči dominantnějším Čechům. A především, jestli se vůbec nějak vymezují. Chtěla jsem zjistit zda-li je pro ně vinařství jedním z případných prostředků. Identitu jsem se v této práci snažila vymezit jako pojem související s historickými událostmi týkající se Moravy a Čech, které propojím se současnou situací v těchto dvou částech České republiky.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Identita, Moravané, Češi, víno, vinařství, historie, nacionalismus

TITLE:

Moravian identity construction through to defining the identity of Czech.

ANNOTATION:

The goal of my thesis, which is called Construction of Moravian identity through defining towards Bohemian identity with subtopic Moravian viticulture as a part of construction moravian identity, is to find out how Moravians define themselves to more dominant Bohemians. Primarily, if they do it at all. I wanted to ascertain if viticulture is one of possible means. In my composition I tried to define the identity as a term connected with historical events that are related to both, Moravians and Bohemians. Finally I wanted to connect it with current situation in these two parts of Czech republic.

KEY WORDS:

Identity, Moravians, Bohemians, wine, wine-growing, history,
nationalism

OBSAH:

<u>1. ÚVOD.....</u>	<u>11</u>
<u>2. Historické perspektivy.....</u>	<u>13</u>
2.1. Velkomoravská říše.....	13
2.2. Markrabství moravské.....	14
2.3. Společný stát.....	15
<u>3. Metodologie.....</u>	<u>17</u>
3.1. Výběr tématu.....	17
3.2. Metody výzkumu.....	18
3.2.1. Analýza literárních zdrojů.....	18
3.2.2. Pozorování.....	19
3.2.3. Dotazníky.....	20
3.3. Výzkumný vzorek.....	22
3.4. Etika výzkumu.....	24
3.5. Výzkumná témata.....	25
<u>4. Základní informace k terénnímu výzkumu.....</u>	<u>27</u>
<u>5. Definice užitých pojmů.....</u>	<u>29</u>
<u>6. Moravská identita.....</u>	<u>32</u>
6.1. Výzkumné šetření k otázce moravské identity.....	37
<u>7. Jaký má vinařství význam v konstruování moravské identity?.....</u>	<u>40</u>
<u>8. K jakým změnám dochází ve vinařství vlivem turismu?.....</u>	<u>43</u>
<u>9. Závěr.....</u>	<u>47</u>
<u>10. Literatura a zdroje.....</u>	<u>49</u>

1. ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá problémem moravské identity na jižní Moravě. V posledních letech se toto téma stává hojně diskutovaným. Jelikož jsem během svého výzkumu zjistila, že je v této oblasti kladen větší důraz na rodinu, bylo samotné výzkumné šetření snazší provádět.

Dále bych ráda uvedla důvod, ze kterého jsem si vybrala toto téma jako předmět mé bakalářské práce. Vyrůstala jsem na jižní Moravě, proto mám k fenoménu moravanství a s tím spojeným vinařstvím, blízko. Pro Moravany je vinařství něco, do čeho promítají sebe sama.

S mým nástupem na Univerzitu Pardubice jsem si všimla, že se na mě někteří moji známí a přátelé, dívají jinak. Po čase jsem už věděla, odkud vítr vane. Moji přátelé mě považují za „zběha“ jak se mi jeden z nich pomalu přiznal. Bylo mi to moc líto, protože v době podávání přihlášek na vysokou školu, jsem ještě nevěděla, že by mě antropologie natolik zaujala, že bych u ní chtěla zůstat, natož ji studovat delší dobu. Jinak bych si podala přihlášku i do Brna, neučinila jsem tak. Možná bych měla dodat, že jsem se podvědomě snažila uniknout z té naší jedné velké moravské rodiny. Je to neuvěřitelně svazující neustále být k někomu loajální, podřizovat se, čekat, co by si přál i druhý. Časem jsem začala k otázce Moravy přistupovat jinak. Tím, že jsem začala větší část svého života trávit jinde než doma, získala jsem i jiný náhled na naši problematiku. Ve dnešní době se na věci dívám zcela jiným okem než před mým nástupem na univerzitu. Najednou jsem uviděla, jak si žijeme, jen ve svém světě a okolí nás nezajímá, jsou pro nás důležité jen naše starosti. Nejen zbytek naší republiky nás nezajímá, neřešíme ani zbytek světa, všeobecný přehled nám úplně chybí. Brňané o nás říkají, že jsme „vidláci“. Není, na tom něco pravdy?

Hlavním záměrem mé bakalářské práce je zamyšlení se nad aspekty, které utváří moravskou identitu a jestli se my Moravané vyčleňujeme vůči Čechům,

kteří v republice tvoří většinu.

Metodologie se stala součástí praktické části. Začíná teoretickou rozvahou výzkumu a končí rozebíráním výzkumných otázek. Představení metod používaných při výzkumu, díky nimž bylo možno získat přijatelné odpovědi na výzkumné otázky, je také součástí praktické části bakalářské práce.

1.1. Reflexe mé pozice v terénu

Vyrůstala jsem v jedné z vesnic v oblasti, ve které jsem výzkum prováděla, v Hanáckém Slovácku. Proto mám možná jiný náhled na problematiku Moravanů. Snažila jsem se však, aby moje pozorování bylo, co nejvíce nestranné. Jak jsem v úvodu uvedla, spoustu názorů jsem díky častějšímu pobývání v Čechách změnila. Přece jen bych pár svých poznatků ze života na Moravě chtěla uvést. Všechny tyto poznatky souvisí s mým tématem.

Dle mých zkušeností jsou obyvatelé Moravy velmi vřelí a milí. Stejně tak ale dokáží být i nepříjemní, paranoidní, příliš vulgární a vztahovační. Občas se jim nedá nic vytknout a už vůbec ne jejich milované Moravě. Babička mi vždy říká, že rodina je to jediné, co mi zůstane a co mě neopustí ani v těch nejtěžších životních situacích. Musím s ní souhlasit. I když musím říci, že mi možná více vyhovuje ten méně rodinný život, který se vede v Čechách. Můžu to porovnávat, protože můj otec pochází právě z Pardubic. Život v Čechách mi přijde více samostatný, víc individuální. Kdežto u nás na Moravě není samostatný téměř nikdo, děti jsou tu zvyklí bydlet se svými rodiči a vyžadují to i po svých dětech. To je můj případ. Ten „český“ individualismus a samostatnost, jsem zdělila po otci.

2. Historické perspektivy

2.1. Velkomoravská říše

Rok 833 bývá udáván jako vznik Velkomoravské říše. Je to rok, ve kterém kníže Mojmír I. (vládce samostatného Moravského knížectví), vyhnal knížete Pribinu z Nitranského knížectví do Panonie (dnešní Maďarsko) a obě území spojil. V ten samý rok bylo oficiálně přijato křesťanství. Nad Velkomoravskou říší se ujímá vláda Mojmírovců. Strategická poloha říše přinutila, aby Frankové ze strachu začali podnikat výboje, prostřednictvím kterých chtěl rozvrátit Velkou Moravu. Francké říši tehdy vládl král Ludvík Němec. Po smrti Mojmíra I. se moci ujal jeho synovec Rastislav, kterého na trůn dosadil právě francký král. Ludvík Němec si myslel, že vzhledem k jejich dosavadnímu spojení, mu bude Rastislav poplatný. Ten však vedl vlastní politiku, a aby ochránil svoji zem od Franků, obrátil se pro pomoc do Byzance. (Válka, 1983)

„Mezi královstvím Moravanů a východní Římskou říší jako dvěma subjekty mezinárodního práva byla uzavřena dohoda...Císař Michael III přislíbil Rastislavovi vyšší teokratickou hodnost v římském univerzu a vyslal na Moravu zvláštní politicko-kulturní misi vedenou Konstantinem Filosofem a opatem Metodějem.“
(Havlík, 1993: 28)

Díky příchodu byzantských věrozvěstů se Morava stala centrem slovanské vzdělanosti. Úspěch jejich práce měl jeden hlavní důvod a tím bylo, že na obyvatele říše mluvili jazykem, kterému rozuměli (Pernes, 1996). Církevní texty se začaly přepisovat do nově vzniklého písma *hlaholice*.

„Úmyslem Byzance bylo zřejmě vytvořit na Moravě církev východního typu s vlastním liturgickým, tj. bohoslužebným jazykem.“
(<http://www.veligrad.eu/archeologie/dejiny-velke-moravy>).

Na Moravě bylo zásluhou Konstantina a Metoděje zřízeno arcibiskupství. Sám Metoděj se stal arcibiskupem (Válka, 1983). Po zradě synovce Rastislava Svatopluka obsadila francká vojska Moravu.

Tato skutečnost doprovázená vnitřními nepokoji a intrikami zapříčinila zánik Velkomoravské říše. Nutno dodat, že i přestože Svatopluk nejdříve Moravu zradil, později se přidal na stranu Moravy, vyhnal Franky a obnovil samostatnost moravského státu (Čapka, 2001). Jelikož se boje s Franky nechýlily ke konci, rozhodl se s nimi Svatopluk uzavřít mír. Avšak s jasným záměrem: „Slíbil tak dosavadním nepřítelům poslušnost a spojenectví, ale současně získal čas k budování vlastního státu.“ (Pernes, 1996: 37)

2.2. Markrabství moravské

V roce 1182 císař Fridrich Barbarossa prohlásil Moravu za přímé říšské léno a markrabětem ustanovil Konráda Otu.

„Se vznikem Markrabství moravského vznikla rovnoprávná diarchie Čech a Moravy – jedno společné dynastické soustátí.“ (Čapka, 2001: 30).

Po smrti knížete Bedřicha nastoupil na český trůn Konrád Ota II. a Čechy a Morava měly opět jednoho panovníka. V roce 1197 na trůn nastoupil Vladislav Jindřich, mladší bratr Přemysla Otakara I. České území se opět skládalo ze dvou samostatných celků, přičemž Moravské markrabství bylo podřízeno českému panovníkovi. Ovšem v zahraniční politice vystupovaly celky jako jedna dynastie. Zlatá bula sicilská podepsána roku 1212 tento stav potvrdila.

Za vlády Jana Lucemburského se Moravě potvrdila všechny práva a svobody, které jí potvrzovaly rovnoprávné postavení s Čechami v rámci lucemburského dynastického soustátí. Stalo se tak v roce 1311.

„Všechny zemské úřady samosprávy měly být na Moravě nadále obsazovány jen rodilými Moravany. S Čechami spojovala Moravu osoba společného panovníka (personální unie) a povinnost společné obrany.“ (Havlík, 1993: 53)

V roce 1348 Karel IV. vydal listinu, ve které stálo, že Morava je lénem Českého království. Morava byla touto listinou rozdělena na tři území: markrabství moravské, vévodství opavské a biskupství olomoucké. Počínaje vládou Václava IV. bylo Moravské markrabství a České království spojeno jedním panovníkem. Moravu zastupoval zemský hejtman.

2.3. Společný stát

Se souhlasem dohody se v září 1918 ustavila tzv. zatímní československá vláda. V čele této vlády stál T. G. Masaryk. Ústava z roku 1920 svěřila zákonodárnou moc do rukou dvoukomorovému Národnímu shromáždění Republiky Československé složené z poslanecké sněmovny a senátu. Toto Národní shromáždění potvrdilo zrušení zemských sněmů a ustavení na tzv. župy a okresy. Z původní Moravy tak v republice zůstal nakonec jen znak na velkém a středním státním znaku. Po znovuoobnovení země Moravskoslezské byly Moravané, vzhledem k okolnostem, spokojeni. Avšak patriotismus už nebyl tím, čím býval.

V roce 1939 byla země Moravskoslezská začleněna do Protektorátu Čechy a Morava. Ani po konci okupace se situace pro Moravu nevyvíjela nikterak slibně. Komunistické představy o centralizaci moci zahrnovaly zrušení zemského uspořádání a zavedení uspořádání nového, do krajů. Moravskoslezská země tak byla rozdělena do pěti krajů, které přímo podléhaly Praze. Hranice nově zřízených krajů, nerespektovaly ty z dob zemského uspořádání. V roce 1949 Národní shromáždění Československé republiky zrušilo členění země, Morava a Slezsko zmizely z mapy Evropy. Možná i díky těmto událostem se moravský patriotismus začal opět probouzet k životu. Ani po roce 1989 nedostala Morava šanci. Poslanci HSD-SMS přednesli roku 1990 návrh o znovuoobnovení zemského zřízení. Občanské fórum však tento návrh zamítlo. Nebylo přihlédnuto ani k petici občanů, kteří požadovali rehabilitaci Země moravskoslezské.

Rok 2000 přinesl další zklamání. Poslanci schválili zákon, který ČR opět rozděloval do krajů, které (pozn. autora-stejně jako v roce 1949) nerespektovaly historické zemské hranice. <http://www.moravskesrdce.cz/historie-moravy/>

3. Metodologie

3.1. Výběr tématu

Tématu týkající se moravské identity jsem se chtěla věnovat už ve druhé polovině prvního ročníku. Byla to doba, kdy jsem zjistila, co přesně jsem se rozhodla studovat. Když jsem se pak ve druhém ročníku měla rozhodnout, na jaké téma bude moje bakalářská práce zaměřená, váhala jsem mezi zaměřením se na Brno či na jižní Moravu. Rozhodla jsem se pro jižní Moravu. Otázky identity obyvatel jižní Moravy jsou mi bližší, než otázky problematiky identity brněnské.

Nakonec mě zaujala otázka moravského vinařství jako prostředku vymezování se Moravanů vůči Čechům. Z toho vzešlo moje užší téma bakalářské práce, které zní „Moravské vinařství jako prvek konstruování moravské identity“. Musím přiznat, že mě už jako malou zajímalo, proč si děda dává po obědě sklenku vína, proč chodí kolem vína jako by bylo důležitým členem rodiny, žádná „tancovačka“ se neobejde bez vína, pořádají se víkendové brigády ve vinohradu. Tyhle všechny poznatky mě donutily položit si otázku: „ Jsou Moravané jen notorici nebo je to náš životní styl? Snažíme se být jiní, v něčem nejlepší?“ Ta druhá otázka, která mě přivedla k myšlence napsat práci na téma Moravanů a vinařství, souvisí s neustálým soupeřením Moravy a Čech. „Chceme si jen něco dokázat?“ I přestože tyto myšlenky nejsou mé výzkumné otázky, doufám, že na konci výzkumu získám odpovědi.

To, že se sama cítím Moravankou, jistě může mít vliv na moji interpretaci problematiky moravské identity. Zároveň mi, ale tento fakt pomohl výrazně při vlastním výzkumu. Část informátorů by zřejmě výzkumníka, považovaného jimi za Čecha, přijímala problematicky.

V konečném součtu k výběru tématu přispělo i mé dosavadní studium bakalářského oboru Sociální antropologie na Univerzitě Pardubice. Studium

problému etnicity, nacionalismu, my versus oni a další předměty, které mě přiměly, abych se nad zkoumaným tématem zamyslela nejen emotivně, ale i odborně. A především mě studium tohoto oboru přivedlo k hlubšímu zamyšlení se nad tématem Moravanství.

3.2. Metody výzkumu

Před každým výzkumem přichází na řadu otázka, kterou metodu použít. Typ metody je důležitý k tomu, aby se výzkum stal efektivnější než s použitím nevhodných metod. Metody, nad kterými se rozhoduji, jsou zajisté takové, se kterými jsem se již v předchozích výzkumech setkala, proto není nutné je blíže poznávat a rovnou je začít aplikovat. Vzhledem k různorodosti situací v jakých se budu během výzkumu nacházet, je nutno používat vícero metod výzkumu. Je více než pravděpodobné, že je možno se dostat do situací, kdy je zapotřebí využít čistě antropologického výzkumu a jindy zas kombinace antropologického s výzkumem sociologickým.

3.2.1. Analýza literárních zdrojů

Každá odborná práce by měla vycházet z podkladů, které výzkumník načerpá z odborných literárních pramenů. Z jakého okruhu odborné literatury by měl výzkumník čerpat, záleží na tématu odborné práce. Důležité při sběru literárních dat je, abychom si vybrali vhodnou literaturu, která nám pomůže k čerpání dat pro naši práci. Ne všechna literatura je totiž vhodná k použití. Jelikož já moje práce velice úzce souvisí s historickými událostmi, tak budu zcela jistě čerpat z odborných publikací zabývajících se historií Moravy. Při dalším a pečlivějším studování historických pramenů, musíme nalézt souvislosti s naším tématem a opět je vhodně a ještě lépe použít v naší práci. Historická literatura nám pomůže nalézt řadu odpovědí na naše otázky, ale bylo by hodno čerpat i z jiných než pouze historických pramenů. Potřeba využít i odborná data z jiných vědních oborů jako je například politologie, etnografie a sociologie.

3.2.2. Pozorování

Především díky své budoucí využitelnosti, je metoda pozorování hojně využívána. Tato metoda nám pomáhá snáze se seznámit s místní kulturou, obyvateli daného prostředí a společností, i přestože ji někteří badatelé považují za neúčelnou a bez okamžitých závěrů. Já si ovšem myslím, že právě o tom sociální antropologie a její výzkumy jsou. Nelze nalézt odpovědi hned, zejména ne tehdy, pokud provádíme dlouhodobý výzkum, ke kterému potřebujeme lidskou přítomnost. Díky metodě pozorování je možné navázat užší kontakt se zkoumanou skupinou. A právě navázání kontaktu se skupinou je ten důvod, proč je dobré pozorovací metodu využívat. Zprvu jsem si chtěla zkusit, jestli bude vůbec možné moje téma k bakalářské práci „Moravské vinařství jako prvek konstruování moravské identity“ zkoumat. Abych na to našla odpověď, využívala jsem právě tuto metodu, aniž bych o tom své zatím ještě budoucí respondenty informovala. Díky nezúčastněnému pozorování jsem byla schopna pozorovat odlišný život Moravanů od Čechů. Může to být zvláštní, ale v podstatě je život moravského obyvatelstva už i pro mě viditelně odlišný od toho českého a to z důvodu celotýdenního přebývání v Čechách. Ale i přesto nebylo jednoduché si všechny odlišnosti připustit a zpozorovat je, přece jsem pořád Moravačka. Proto bylo nutné, aby přišly na řadu další výzkumné metody. Jakmile jsem se více seznámila s oblastí, ve které jsem výzkum měla v plánu realizovat, na programu bylo sbližování s respondenty. Rozumějte, nepocházím přímo z vinařské oblasti, proto i pro mě jako pro Moravačku byla tato oblast novým prostředím. Oblast mi samozřejmě nebyla cizí úplně, ale přece jen jsem potřebovala čas a provést předvýzkum, abych se poté mohla pustit do opravdového terénního výzkumu použitelného pro moji bakalářskou práci.

Myslím si, že v každém terénním výzkumu je nejtěžší navázání kontaktu s respondenty. Já, jakožto Moravačka, jsem se nebála, že bych měla problém se seznámením se s mými budoucími informátory, měla jsem spíše obavu, že jakmile zjistí, že tematika vinařství je mi mírně vzdálená, budou mi schválně nepravdivě odpovídat. Je pravdou, že mně napadla ještě jedna varianta a tou bylo, aby mne nezačali podezřívát z „nekalých“ úmyslů. Když se někdo začne

ptát, hned jej začneme podezřívát z nekalostí. Stále jsem však doufala, že se nedostanu do hledáčku jako „škodná“ Proto jsem se po určité době snažila velice taktním způsobem, mým respondentům popsat, co v jejich lokalitě provádím a proč to dělám. Tyto mé teorie, či myšlenky chcete-li, mi jen potvrdila kniha Jana Hendla *Kvalitativní výzkum* z roku 2005, ve které píše: „Veškerý bližší kontakt s informátory je může odradit. Je na místě jedinci či skupině svůj výzkumný záměr popsat, aby se lidé nestali více podezřívavými a odmítavými.“ Naštěstí jsem se s nějak výrazně odmítavými reakcemi nesečkala. Poté, co jsem mým informátorům řekla, že bych chtěla napsat práci o Moravě očima Moravačky, se mi všichni obyvatelé vinařské oblasti, kde jsem výzkum prováděla, snažili vyjít vstříc.

3.2.3. Dotazníky

Jak jsem již poukázala, každá situace vyžaduje použití různých metod. Předchozí popisovaná metoda je pro můj výzkum nedostačující a to z jednoho důvodu. Tím důvodem je subjektivní pozorování autora výzkumu, čímž nezískáme společností akceptovatelné výsledky. Proto si musíme pomoci další použitelnou metodou. Pozorování způsobu života obyvatel Moravy je sice důležité a myslím si, že tímto bychom měli začít provádět svůj výzkum. Ovšem také je velice důležité znát jejich názory a ty se nedozvíme jinak, než že se jich zeptáme. Tady přichází na řadu dotazníková metoda. Je to rychlý způsob jak se něco dozvědět. Nejsem si však jistá, jak moc je tento způsob, zrovna v tomto případě, vypovídající. O návratnosti dotazníků ani nemluvě. Vzhledem k tomu, že se jedná o můj první velký výzkum tak jsem toho názoru, že stojí za to tuto metodu alespoň vyzkoušet. Před tím než jsem začala výzkum pomocí dotazníků provádět, musela jsem si dotazníky připravit a vymyslet jak je budu předávat a především vybírat. Pro předávání se nakonec ukázala jako jediná možnost, že informátory navštívím, popřípadě si s nimi dám schůzku. Výběr se také ukázal jako jednoduchý. Vymyslela jsem sběrná místa, na která se informátoři v určitý čas dostaví. Jedno sběrné místo byly Šitbořice a další se nacházelo v Klentnici. Formu dotazníku jsem zvolila s otevřenými i uzavřenými otázkami. Následně jsem zjišťovala, které otázky jim vyhovovaly více, dozvěděla jsem odpověď,

kteřá mne moc nepřekvapila. Odpověď zněla uzavřené otázky. Tuto odpověď jsem čekala, protože mi bylo jasné, že se respondentům nebude chtít tolik přemýšlet, aby vyplodili smysluplné věty. I přesto mě překvapilo, že se snažili o jakési rozepsání se do mých dotazníků.

3.2.4. Rozhovory

Předchozí metody symbolicky „soupeřily“ s rozhovory v kvantitě získaných dat. Tato metoda vyhrála tento pomyslný souboj až v cílové rovince. Nelze se ničemu divit, neboť subjektivně založené vnímání okolních situací (*nezúčastněné a zúčastněné pozorování – pozn. autora*) a dotazníkové šetření zkrátka nenashromáždily tolik výzkumného materiálu jako rozhovory. Je pravdou, že je tato metoda dost složitá a je při ní zapotřebí mít podrobnější znalosti o dané problematice a především pohotové jednání. Všechny metody vyžadují pečlivou přípravu, vedení rozhovorů o to více. Je nutné si připravit a uvědomit obsah otázek, jejich formu a pořadí. Citlivě a koncentrovaně přistupovat ke každé otázce a pečlivě zaznamenávat respondentovy odpovědi. I v tomto případě je nutné prolomit pomyslnou bariéru vztahu mezi výzkumníkem a respondentem, což se odrazí např. ve snaze pravdivě a věcně odpovídat (Hendl, 2005).

Myslela jsem si, že pro mne bude složité vybrat si jaký druh rozhovoru v daných situacích použít. Ale nebylo, jelikož jsem už od přírody velice komunikativní a kontaktní člověk. I přesto jsem si říkala, že budu používat strukturovaný rozhovor. Mnou předem nachystané osnovy rozhovoru jsem se absolutně nedržela. Hned jak jsem přišla do terénu, jsem se přirozeností mně vlastní, vnořila do zcela nestrukturovaného rozhovoru s mými informátory. Domnívám se, že díky tomu, že moje rozhovory s respondenty nebyly připravené, jsem neměla problém, když se informátoři nedrželi osnovy strukturovaného rozhovoru. Je však pravda, že alespoň nějaký rámec, o čem bych se zhruba chtěla rozprávět a co bych se chtěla dozvědět, měla. Ovšem nebyl to klasický strukturovaný rozhovor. I když jsem nevedla klasický strukturovaný rozhovor, musela jsem si jako výzkumník dávat pozor na

správnou formulaci otázek. Tento fakt byl pro mě velice důležitý, neboť jsem chtěla získat co nejlepší informace. Všichni respondenti se mi snažili na kladené dotazy odpovědět, jak nejlépe dovedli. Z důvodu neuvěřitelné horlivosti se rozprávět o dané problematice, která byla zrovna na programu našeho rozhovoru, jsem musela přistoupit ještě k jedné metodě. Touto metodou je narativní metoda. Místní obyvatelé, zejména ti starší, mi vyprávěli své životní příběhy, jenže ne vždy týkaly tématu mé bakalářské práce. V diplomové práci Lukáše Grunta jsem se dočetla, že ho překvapovala ochota Moravanů „otevřít“ se mu a chovali se k němu jako k dávnému příteli.

Jako každá metoda i tato má své nevýhody. Velké mínus je časová náročnost jak příprava rozhovoru, tak samotná realizace metody. Pokaždé jsem se nejdříve snažila respondentům vysvětlit, proč výzkum provádím, což také zabralo čas. Rozhovor je zcela jedinečný v tom, že je okamžitě možné se něco dozvědět a v ten samý čas získané informace použít k dozvídání se nových faktů, protože analýza získaných dat není příliš složitá.

3.3. Výzkumný vzorek

V momentě, kdy jsem odevzdala koncepci k bakalářské práci na studijní oddělení, jsem si lámala hlavu, jaký výzkumný vzorek informátorů zvolit. Nicméně tento problém zmizel v průběhu realizace mého předvýzkumu, při němž jsem si vytipovala potenciální respondenty pro můj výzkum k bakalářské práci. Samozřejmě všichni měli s danou problematikou něco společného. Informátory jsem si rozdělila do tří skupin.

V první skupině se nacházejí pamětníci. Domnívala jsem se, že tuto skupinu budu využívat k získávání informací pro sepsání mé bakalářské práce méně, než se nakonec ukázalo. Po hlubším seznámení se s místním starším obyvatelstvem, mi došlo, že přesně tohle je ta skupina, která mi má k mému tématu, co říct. Je samozřejmě pravda, že někteří respondenti už byli opravdu zmateni dobou, ale většina jich měla mnohdy lepší rozhled a náhled na

problematiku než ti mladší. Nicméně díky tomu, že jsem z těchto respondentů udělala moje hlavní informátory, musela jsem zařadit do metodologie i metodu narativní.

Do druhé skupiny jsem zařadila obyvatele, kteří se snaží jakýmkoliv způsobem udržovat tradici, připravovat kulturní akce a tím spoluutvářejí moravský národ, identitu Moravanů. Tito lidé chtějí, aby se tradice nám Moravanům vlastní, udržely. Dle mého názoru se jim to daří, ale když to srovnám s tím, jak se obnovování tradic daří z vesnice, ze které pocházím já, tak to jde pomalu. Vzhledem k tomu, že udržování a obnovování tradic úplně nesouviselo s mým tématem, nemohu dostatečně dobře posoudit, jestli je snaha vidět či naopak. Ovšem zpět k mé práci. Jak už jsem řikala, byla jsem toho názoru, že právě tato skupina, spolu s mladou generací, bude právě ta, která bude hlavním nosníkem mého výzkumu. Ukázalo se, že tato skupina je spíše zaměřena na revitalizaci starých zvyků a ostatní části problematiky Moravanství už nevěnuje přílišnou pozornost. Věk této skupiny se pohyboval okolo 30-50 let.

Poslední skupinou je mladá generace (16-20). Hned na úvod popisování této skupiny, musím říci, že mě téměř celý můj výzkum tato skupina přesvědčovala, že se snaží zpřetrhat jakékoliv vazby na tradice, dle mého soudu chtějí úplně zapomenout na místní folklór, místní zvyky a věci s tím spojené. Proto se nedá mluvit o mladé generaci jako o budoucnosti Moravy. Toto je naprosto odlišné od mé mateřské vesnice, kde se mladá generace (věk kolem 16-20) velmi horlivě snaží obnovovat tradice, které se dodržovaly za časů našich prababiček a pradědečků. Jinými slovy jsem informace získané od této skupiny využila opravdu jen sporadicky.

Jak tomu bývá, vzorek respondentů se rozšiřuje, protože informátor nám poskytuje doporučení na další a další možné informátory. Toto se nazývá metoda sněhové koule (snowball technique). Metoda mi pomohla k získání nového výzkumného vzorku, na který jsem sama nenarazila. Od nově získaných respondentů jsem získala více či méně důležité informace.

Vždy je nutné získávat nové vzorky ke zkoumání, nikdy není dost informací. Nově utržené poznatky od nově nabitých respondentů je důležité důkladně a správně propojit s dosavadním materiálem. Toto potvrzuje pan Hendl ve své knize, kde říká „Základní strategie spočívá ve volbě takových případů, které pokryjí požadované minimum, protože nikdy nezískáme tolik informací, kolik potřebujeme.“ (Hendl, 2005:153).

3.4. Etika výzkumu

Hledisko etiky je bezpodmínečnou součástí každého výzkumu. Bohužel však toto hledisko bývá nejproblematictější část výzkumu. I já jsem z ní měla častokrát strach. Z důvodu toho, že nám informátor svobodně poskytuje data k námi zkoumané problematice, proto se musíme držet jakýchsi pravidel, která nemusí být nikde napsána. Jedním z nich je udržet respondentovu totožnost v tajnosti. Totožnost je známa pouze nám. Musíme mít souhlas dobrovolníků, kteří nám jsou ochotni poskytnout data k výzkumu. Posléze bychom je měli o všem, co se týče výzkumu, informovat a důkladně je obeznámit s naším výzkumným záměrem. Poté je na dobrovolnících, zda nám jsou ochotni data poskytovat či nikoli. Moji respondenti neměli problém mi odpovídat na mnou pokládané otázky, ale nepřáli si, aby jakýkoliv materiál, který mi poskytnou, byl v mé práci uveden. Tzn. rozhovory, dotazníky. Souhlasili pouze s tím, že z těch dat, co mi poskytnou, mohu napsat práci a učinit závěry. Chtěla jsem je v průběhu získávání informací přesvědčit, abych mohla použít alespoň část rozhovorů či jeden dva dotazníky, ale pokaždé moji snahu smetli ze stolu v momentě, kdy na to přišla řeč. Dále jsem se je nesnažila nijak přesvědčovat, aby mi dovolili zveřejnit jejich dotazníky či útržky z rozhovorů v mojí práci. Byla jsem jim vděčná zato, že mi vůbec informace dávali i poté, co jsem jim řekla, že jsem sice Moravačka, ale na vysokou školu chodím do Čech. Ukázalo se totiž, že právě tato skutečnost jim dělala největší problém. Nevadilo by jim, kdybych chtěla jimi poskytnuté informace přidat do své práce, kdybych ale chodila na vysokou školu na Moravu. Jeden z dalších důvodů, proč jsem moje respondenty nepřesvědčovala, byl ten, že jsem nechtěla, aby se vytratila naše přátelská a pohodová atmosféra, která mi velice vyhovovala. Neměla jsem pocit, že by naše

rozhovory probíhaly nuceně nebo že bychom buď já či můj respondent byli upjatí. Rozhovory na mě působily velice přirozeně. Vzhledem k tomu, že vstupujeme našemu informátorovi do osobního života, musíme dbát na jeho soukromí. Měli bychom respondentovi dopřát alespoň nějaký osobní prostor. Za žádných okolností bychom neměli ohrozit zdraví jedince, ať už psychické či fyzické (Hendl, 2005).

3.5. Výzkumná témata

Historie je něco, co se nedá smazat nebo vzít, vždycky tu bude. Můžeme na ni být pyšní či nikoli. Moravané jsou na svoji historii pyšní a rádi ji vyzdvihují. Čechy Moravu trochu odstavily na druhou kolej, možná to je také ten důvod, proč svoji historii tak ukazují a připomínají si ji. I když je pravdou, že poslední roky upadá tradicionalismus a moravský nacionalismus. Tohle jsou přesně prvky, na kterých je možno stavět při tvorbě a uchovávání si identity. Ovšem je jasné, že každý prezentuje jen, to co se mu hodí, přesněji to, co zapadá do jeho ideologie. To platí i pro Moravany.

Na jižní Moravě kultura velice úzce souvisí s identitou. Během svého výzkumu jsem zjistila, že na základě kultury se utvořila moravská identita. Tím, že pořád se pořád udržuje ústní lidová slovesnost, nářečí, krojované slavnosti doprovázené „koštováním“ vína, tak je živá i identita Moravanů. Bez kultury by to nešlo. Nelze popírat, že moravská historie i identita jsou ovlivněny touto českou, proto by bylo záhodnou porovnávat identitu Moravanů s identitou Čechů. Jenže takový výzkum by byl tak rozsáhlý, že jsem se po domluvě s vedoucím bakalářské práce rozhodla, že srovnání udělám až jako výzkum, který mi poslouží k napsání mé diplomové práci.

Nejdůležitější pro mě bylo zjistit, zda se vinařství podílí na utváření identity spolu s kroji, místními zvyklostmi, folklórem, nářečím, s utvářením moravské identity. Dále mně zajímalo, zda Moravanům vinařství slouží jako jakýsi prostředek k vymezování se vůči Čechům. Jestli je pro nás pěstování a výroba vína důležitá nejen kvůli tradici, ale i pro svoji jedinečnost, která nám

umožňuje mít „navrch“ nad Čechy. Je však fakt, že i v Čechách jsou vinice (na Mělnicku), ale když se řekne víno, tak si lidé pořád ještě představí vína z Moravy.

Výzkumnými otázkami jsou:

- **Jaký má vinařství význam v konstruování moravské identity?**
- **K jakým změnám dochází ve vinařství vlivem turismu?**

4. Základní informace k terénnímu výzkumu

Lokalita výzkumu: Výzkum proběhl v Jihomoravském kraji v oblasti Hanácké Slovácko. Jsou to všechno vesnice, kde už jsem měla jakési zázemí v rámci mého předvýzkumu. Obce, které jsem si vybrala, se vyskytují v okrese Břeclav a jedna z okresu Hodonín.

Jedná se o tyto vesnice z okresu Břeclav: a) Boleradice

b) Horní Bojanovice

c) Horní Věstonice

d) Hustopeče

e) Klentnice

f) Krumvíř

g) Kurdějov

h) Mikulov

i) Šitbořice

j) Velké Pavlovice

Vesnice z okresu Hodonín: a) Mutěnice

Časový harmonogram: Časový harmonogram jsem si rozdělila na čtyři fáze. Tyto fáze odpovídají posloupnosti psaní bakalářské práce. V první, dle mého úsudku nejobtížnější fázi, kterou jsem si vymezila na měsíce červen, červenec a srpen. V tomto rozmezí jsem hledala vhodnou literaturu potřebnou pro zpracování bakalářské práce. Druhá fáze bude měsíc září a říjen. Za tuto dobu jsem sesbírala data, která potom použila k sepsání práce. Třetí fázi jsem si stanovila na měsíce listopad a prosinec, tady přišlo na řadu třídění dat, která jsem získala v terénu. Tato fáze byla nejsložitější, jelikož jsem se občas vyskytla v časové tísní. Poslední fáze, tedy čtvrtá fáze, bude od ledna do konce termínu odevzdání bakalářské práce. V této fázi budu svoji práci kompletovat. Domnívala jsem se, že samotné sepisování bude nejméně náročné, avšak opak je pravdou.

Počet respondentů: Výzkumu se zúčastnilo celkem 25 respondentů. Dotazník vyplnilo celkem 22 respondentů. Všech 25 informátorů souhlasilo s poskytnutí rozhovorů. Dotazník mi vrátilo 20 respondentů, jelikož dva dotazníky se, při ukázce sklepu jednoho místního obyvatele, ztratily a bohužel nebyly k nalezení. Diktafon jsem nepoužívala, protože si to moji informátoři nepřáli. Ze začátku mi to činilo menší problémy, ale po nějaké době jsem se naučila si dělat poznámky, tak abych doma byla schopná si získanou informaci přepsat, aby dávala smysl a mohla ji v práci použít.

5. Definice užitých pojmů

Předtím než se začne s nějakým tématem pracovat, je hodno vysvětlit pojmy, které jsou s daným tématem spjaty. V mé bakalářské práci jsou nejdůležitější pojmy národ, etnicita, identita, moravismus a vinařství.

Samozřejmě není jednoduché pojem národ přesně definovat, jelikož každý národ vnímá tento pojem jinak a tedy i v každé literatuře jsou tyto termíny odlišně popsány, i když se popisy neliší nějak diametrálně. V 18. století ve Francii *la nation* či v britském prostředí *nation* znamenal, že obyvatelstvo se řídí pokyny své vlastní vlády. Pojetí tohoto termínu ve francouzském prostředí navíc později zahrnovalo ještě společné pojetí jazyka. Společnost v Německu termín *nation* zahrnovala všechny osoby vázající se ke společnému jazyku a taktéž kultuře (Bahenský, 2010). Celá řada autorů se pojem *národ* snažila popsat, ovšem žádný s autorů se neshodl na jedné platné definici. Nejvýraznější a pro mě i nejznámější postavou, které se snažila o vysvětlení pojmu *národ* je Ernest Gellner. Jeho dílo *Národy a nacionalismus* a *Nacionalismus* jsou nejznámější. Podle Ernesta Gellnera je těsně spojen národ s nacionalismem, lépe řečeno nacionalismus plodí národy, nikoliv však naopak. „Národy mohou být definovány pouze v pojmech věku nacionalismu“ (Gellner, 1993: 66-67). Nacionalismus má velké množství definic, Gellnerova definice ho vidí takto: „Nacionalismus je původně politický princip, který tvrdí, že politická a národní jednotka musejí být shodné.“ (Gellner, 1993: 12). Z toho nám plyne, že nacionalismus vzniká ze vzájemného vztahu stát a národ. Na tom místě, kde chybí jeden z prvků, není možné, aby nacionalismus existoval.

Národ je prostřednictvím svých příslušníků Gellnerem definován tímto způsobem: „Dva lidé patří ke stejnému národu, když a jedině když sdílejí stejnou kulturu, při čemž kultura znamená soubor myšlenek a znaků a představ a způsobu chování a dorozumívání... Dva lidé patří ke stejnému národu, když a jedině když uznají jeden druhého za náležejícího ke stejnému národu.“ (Gellner, 1993: 18)

Tato definice jasně říká, že nejdůležitější je nějaké spojení mezi příslušníky daného národa. Faktory, které pojí příslušníky daného národa, bývají většinou historického rázu. Jsou to určité události, které se zapsaly do dějin příslušného národa, a proto na ně obyvatelé mohou být patřičně hrdí, taktéž obyvatelům dovolují být oddaní svému národu. (Anderson, 2008) Právě zmíněné pravidlo nemusí platit vždy a všude. Příslušníky národa většinou také spojují (kulturní) tradice, společný jazyk a vztah k území, které obývají, považují jej výlučně za území svého národa. Nemusíme však nutně hovořit o kulturní tradici, jak tvrdí Ladislav Holý ve své knize: „Vědomí národní tradice, jako každý jiný aspekt národní identity, krystalizuje pouze ve vztahu k jinému národu, který je vnímán jako odlišný.“ (Holý, 2001: 86)

Kdybychom zmíněné definice aplikovali na moravskou otázku identity, nebylo by nejmenších pochyb o existenci moravského národa jako takového. Teď však vyvstává otázka, zda-li tomu tak opravdu je. Pokusím se na otázku odpovědět v následujících kapitolách.

Tím jak se vyvíjelo národní hnutí a národ obecně se zabýval i Miroslav Hroch. Nicméně jeho definice národa zní poněkud odlišně, to ale neznamená, že není pravdivá nebo bychom ji neměli brát vážně: „Nepovažuji národ za „věčnou“ kategorii, jak jej viděli vlastenci minulého století, nýbrž za výsledek dlouhého a komplikovaného historického procesu. Utvářel se jako velká sociální skupina, jejíž příslušníci byli spjatí kombinací několika druhů vztahů a vědomím trvalé sounáležitosti, přičemž se některé vztahy rodily po celá staletí a měly tedy jakýsi „primordiální“ charakter.“ (Hroch, 1999: 6).

Dle mého mínění by to měl být právě pocit sounáležitosti, který by se měl stát velice důležitým rysem a faktorem pro formování národa. Jazyk, kulturní tradice a historie by tento pocit měly vytvářet. Všechny definice popisující pojem národa a nacionalismu mají ve studiu těchto pojmů svoje nepostradatelné místo. V sociálně-vědních kruzích mezi sebou soupeří pojmy konstruktivismus a primordialismus. Teorie konstruktivismu je spjata s průmyslovou revolucí a tedy považuje národ za „výrobek“. Primordialismus však pokládá národ za něco, co se v naší společnosti vyskytuje od začátku. Tedy, že národ není uměle vytvořen, ale je produktem historie lidstva.

Dalším z užitých antropologických pojmů je *eticita*. Tento pojem souvisí s tím, jak sebe samu identifikují příslušníci té které kultury vůči ostatním skupinám. *Etnicitou* můžou být chápány kulturní hodnoty či normy, které jedinec uznává. Koncept *ethnicity* byl zpracováván celou řadou autorů. Nejvýznamnějším autorem, který se tímto pojmem zabýval je norský antropolog Frederick Barth. Jeho teorie popisující *eticitu* se stala předlohou pro další zkoumání v tomto ohledu. Ve svém díle *Ethnic groups and boundaries* říká, že identita jedince je výchozím bodem pro zkoumání *ethnicity*. Barth nahradil kulturní odlišnosti etnickými hranicemi. *Etnicita* je podle něj přirozeným sociálním fenoménem, který lze použít v každé společnosti (Eriksen, 2007).

V krajních případech je možno o Moravě mluvit o tzv. separatismu. Nicméně tento výraz je spíše používán v souvislosti se státními útvary, i přesto jsem se rozhodla tento pojem trochu přiblížit, protože si myslím, že tak vzdálený tomuto problému není. Vladimír Baar tento pojem charakterizoval: „Je to proces, který je v přímém rozporu se snahou každého státu na uchování své územní integrity. Vzhledem k tomu, že proces vytváření nových států se v podstatě dekolonizací dříve závislých území vyčerpal, je v současnosti jediná cesta pro vznik nového státu – separace.“ (Baar, 2002: 84). V 90. letech neměly separatistické hnutí na podporu samostatné Moravy téměř žádný úspěch. Jak Vám ukáži, mírně se při sčítání osob, které proběhlo v roce 2011, zvedl počet lidí, kteří se přihlásili k moravské národnosti. Tyto počty jsou však i tak zanedbatelné. Separatistické hnutí a jiní moravští radikálové mají na uskutečnění svého snu v podobě samostatné Moravy pramalou šanci.

Od obecných pojmů jsme se dostali k pojmům konkrétním. Je důležité si určit pojem moravista a moravismus. Moravistou je označován každý jedinec, jenž bojuje za Moravu a její práva. Moravismus jsou myšlenky těchto jedinců či hnutí, která se snaží o rehabilitaci moravské společnosti (Springerová, 2010).

6. Moravská identita

V kapitole *Definice pojmů* byly obecně vysvětleny některé pojmy, které s touto problematikou úzce souvisí. Měli bychom ještě vysvětlit pojem *národní identita*. Tento pojem je pro Moravany velmi důležitý a může se stát startem do následujících let. *Národní identita* je pro mnohé Moravany hlavním tématem, pro jiné zase otázkou, která stále není vyřešena.

V moderní společnosti lze národní identitu zkoumat ve třech rovinách. V rovině ideologické, individuální a politicko-systémové rovině. Ideologický pojem národní identity je spjat s nacionalismem. Nacionalismus nachází své ukotvení v jedinečnosti dané kultury, společné historie národa, společné území a hájí jeho vznik. Rovina individuální hlásá, že lidé se nemusí ani fyzicky střetnout, hlavní je, že společně žijí ve stejném teritoriu. Spojuje je totožný jazyk, společná historie, vyznávání totožných zvyků a mají vztah k teritoriu, které společně obývají. Poslední rovina politicko-systémová je zastoupena národními státy. Ty jsou vnímány jako převládající jeden národ na daném uzavřeném území, jemuž vládne řada institucí. Pro takový stát je charakteristická komunikací občanské společnosti, soudržností a společnými hodnotami. Aby byl stát schopný dosahovat svých cílů ve prospěch společnosti, musí být tyto faktory, zejména soudržnost, velmi silné. *Národní identita* je spojujícím faktorem národních států (Vlachová, 2004).

Každý národ má svou nezaměnitelnou a zcela jedinečnou národní identitu. Pokud bych měla mnou vybranou oblast, ve které jsem se svůj výzkum rozhodla provádět, zařadit do nějaké roviny národní identity, byla to rovina ideologická shodující se s rovinou individuální. Obyvatelé mají vřelý vztah ke své rodné Moravě, užívají společný jazyk (v tomto případě nářečí), historie se také shoduje a dodržování společných zvyků, které jsou pro jejich území specifické taktéž. Spojujícím článkem domorodých příslušníků vesnic je vztah ke kultuře, zejména k té místní.

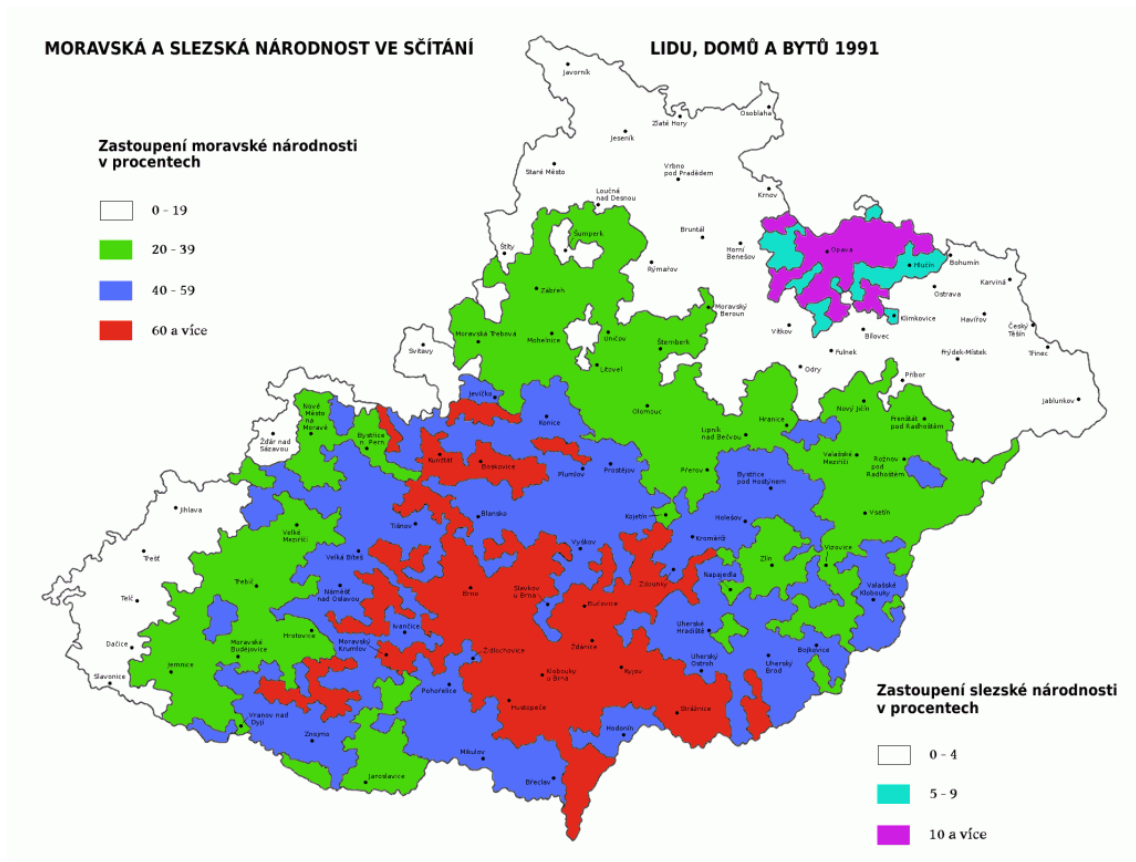
Když bychom se nechali unést myšlenkou na existenci moravského národa, museli bychom si položit otázku zda vůbec existuje moravský národ. Tato otázka nám zůstává stále nezodpovězena. To, že moravská národnost stále existuje, bývá velmi často podceňováno a něco co se zanedbává. Od konce 90. let utichly snahy Moravanů o samostatnost. Dokazuje to i úryvek ze článku pana Iščuka *Moravská identita a její nové dimenze*: „Fenomén novodobého moravanství, dá-li se takto tento pojem vůbec použít, se poprvé naplno projevil na počátku 90. let, kdy změna poměrů vybědla novodobé etnické inženýry znovu se zamyslet nad novou situací a uchopit moc do svých rukou. Po vzoru Slováků to stejné udělali i „zástupci“ Moravy. Nutno podotknout, že již tehdy obě hnutí měla jiné pozice a také s tím související ambice. Zatímco Hnutí za demokratické Slovensko si usurpovalo právo na autonomii a později na samostatnost, Bártovo Hnutí za samosprávnou Moravu naopak od počátku zdůrazňovalo pouze samosprávné ambice bez nacionálních vášní po vzoru rakouských zemských celků.“ A jak pan Iščuk podle mého názoru ve svém článku správně podotkl: „Zánikem Československa vlastně zanikla i myšlenka Země Moravskoslezské, která by vyplňovala prostor mezi dvěma centry obou států, tj. Prahy a Bratislavy.“ Toto téma pro českou část České republiky přestávalo být aktuální a důležité. My ale přece jen máme nějaký záchytný bod v dějinách. Po celá staletí existovala Morava jako celek mající vlastní samosprávu. Hlavní odkaz, který toto tvrzení podporuje, tkví v existenci Velkomoravské říše a posléze Markrabství moravském. Nesmíme však zapomenout na 19. století, kdy se řada Moravanů raději přihlásila k české národnosti, ve snaze zamezit silicímu germanizačnímu tlaku. Národní obrození pomalu, ale jistě odsunovalo moravské snahy o vlastní samosprávu do pozadí. Morava neměla tak významné symboly, které by byly aktuální době. Praha měla obrozence, měla Máchu, Borovského, Erbena či Němcovou. Na naši obranu mohu alespoň říci, že v roce 1884 bylo založeno Národní divadlo v Brně.

Snahy obrozenců byly ovšem tak silné, že se snažili vytlačit i z těchto míst vytlačit poslední zbytky jakýchsi odlišností. Kroje a dialekty byly postupně nahrazovány ryze českými elementy (Řepa, 2001). Vznik Československa naše snahy definitivně zamezl pod stůl. Moravský národní kongres vystihl situaci takto: „... hledíce k tomu, že spojení, které kdysi trvalo mezi bývalým královstvím českým,

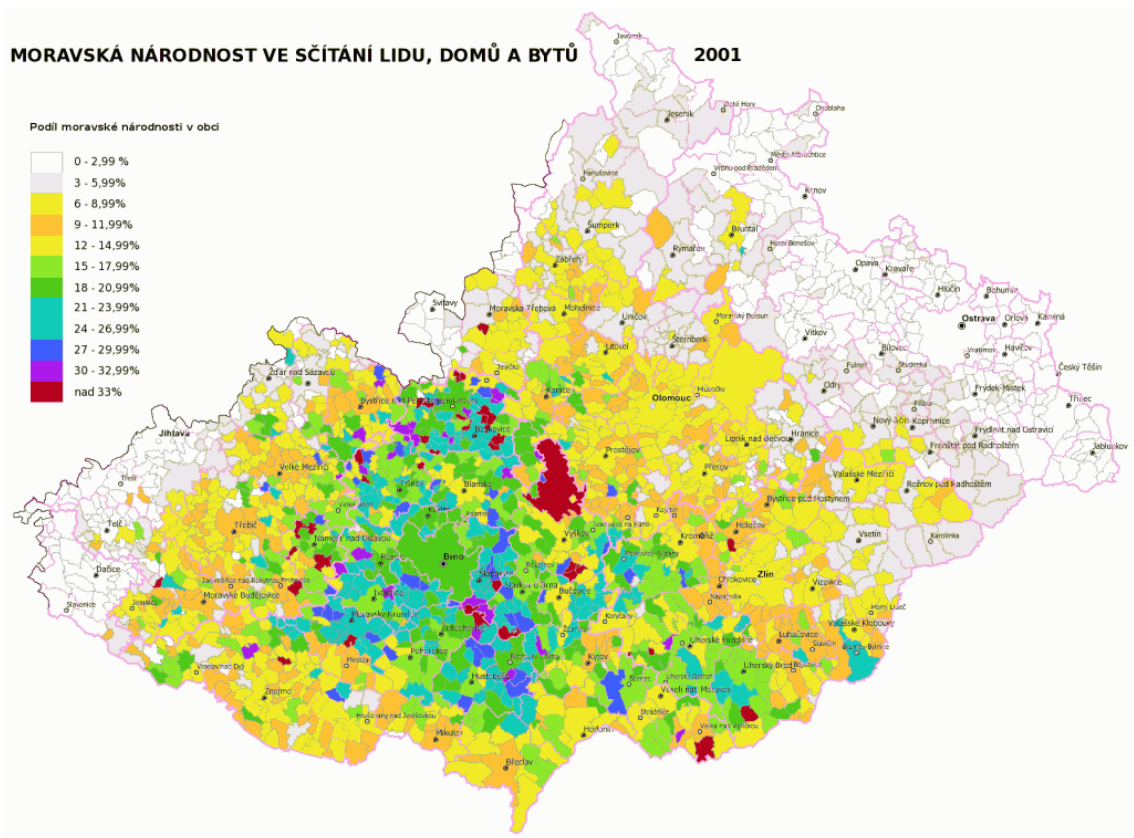
markrabstvím moravským a vévodstvím slezským ze strany jedné a mezi ostatními územími bývalého mocnářství rakousko-uherského ze strany druhé, navždy a zcela přestalo, hledíce k tomu, že národy Čech, Moravy a části Slezska, jakož i národ Slovenska z vlastní vůle rozhodly se spojití a že se skutečně spojily trvalým spolkem za tímto účelem, aby vytvořily jednotný, svrchovaný stát s názvem Československá republika ...“ (www.mnk.cz)

Smlouvy podepsané v roce 1919 zcela ukončily historii samostatné Moravy, jak je z úryvku patrné. Také Slezsko a Slovensko začaly pociťovat stoupající vliv Čech, popř. Prahy. Ani ve 20. století jsme nedostaly šanci promluvit za svoje zájmy. Až sametová revoluce dala obyvatelům Moravy šanci promluvit. V době prvního sčítání lidu v roce 1991 se to jasně projevilo.

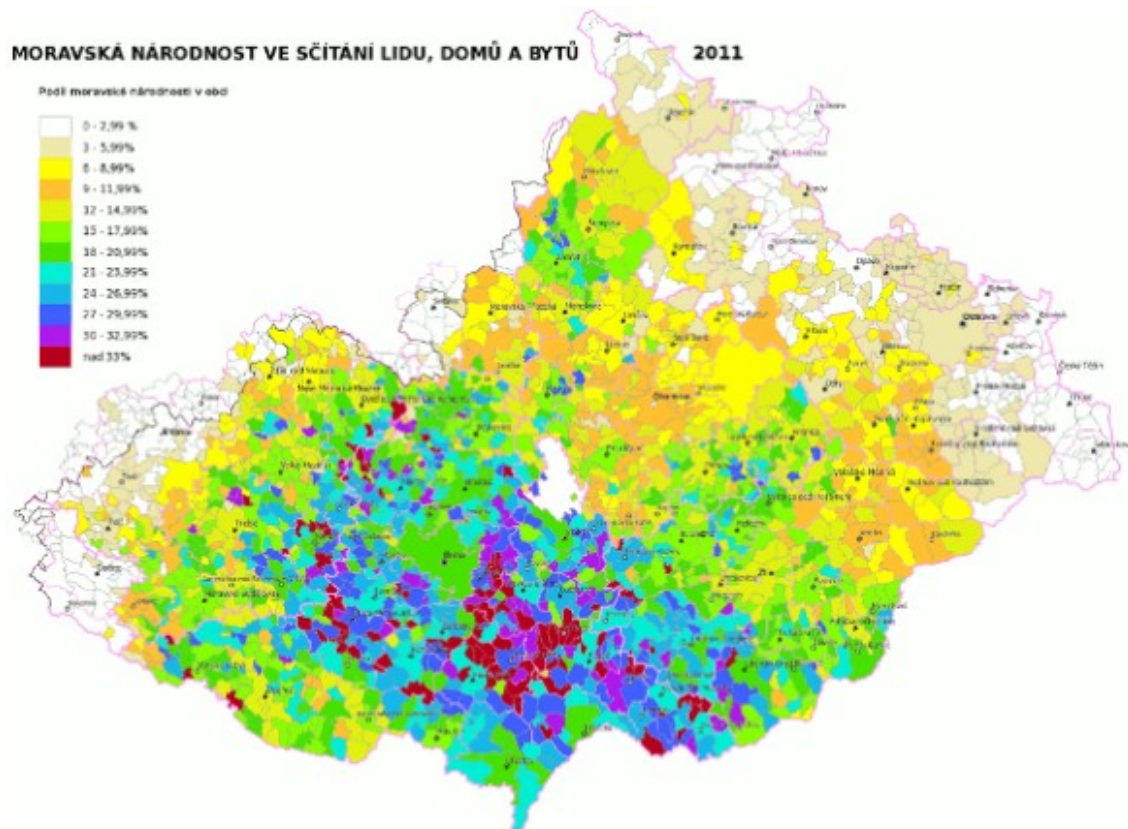
MAPA ZASTOUPENÍ OBYVATEL ČR DLE NÁRODNOSTI V ROCE 1991, 2001 A 2011

Sčítání obyvatelstva, která se konala před rokem 1991 vůbec neuváděla moravskou či slezskou národnost. Proto by se dalo vydedukovat, když v roce 1991 přibyla i tato kolonka, mělo to pozitivní vliv na moravskou identitu. Celkový počet obyvatelstva v České republice činil 10 302 615, z toho se k moravské národnosti přihlásilo 1 362 313 Moravanů, tedy 13,7 %.

V roce 2001 z celkového počtu obyvatelstva republiky 10 230 060 se k moravské národnosti přihlásilo 380 474 lidí, tedy 3,7 %. Zde je vidět pokles.

Při posledním sčítání osob, tedy v roce 2011 se k moravské národnosti z celkových 10 562 214 osob majících trvalý pobyt na území České republiky přihlásilo 522 474 lidí. V Jihomoravském kraji se k národnosti moravské přihlásilo 254 648 lidí. Toto číslo je nejvyšší ze všech krajů.

6.1. Výzkumné šetření k otázce moravské identity

Pro většinu z nás je otázka národní příslušnosti osobní. Vzhledem k tomu, že už jsem tušila, jak nelibě budou moji respondenti nést místo mé vysoké školy, měla jsem trochu obavy, že mi nebudou ochotni sdělit jejich osobní přesvědčení a názory. Ze začátku se trochu zdráhali, ale poté se mi rozhodli pomoci (pozn. autora-o podmínkách jejich pomoci v kapitole Etika výzkumu), za což jsem si byla opravdu vděčná. Byla by velká škoda, kdyby odmítli příležitost, kterou je Moravan píšící o své vlastní skupině. Myslím si, že insider nebo lépe řečeno, poloinsider, kterým jsem já, dokáže odpovědi a vůbec

nastalé situace vyhodnotit jinak než outsider.

V rámci komplexního výzkumu týkajícího se problematiky identity Moravanů byly dotazovaným pokládány tři otázky:

1. Ke které národnosti byste se v rámci sčítání osob zařadili?
2. Co si myslíte o existenci moravského národa?
3. Kdybyste si měli vybrat jinou národnost než moravskou, která by to byla?

Odpovědi na tyto otázky jsem získávala pomocí dotazníků. Případlo mi to jako nejsnazší způsob a také nejrychlejší k dopátrání se výsledku v rámci tohoto šetření. Na dotazníky odpovídalo celkem 22 informátorů, ale jak už jsem zmínila, dva respondenti svůj dotazník ztratili a dle jejich vlastních slov: „*Už sem ti to jedné vypsal, zvostaň tu ešče téden a budeš mít papírky dva.*“ Mě se však kvůli dvěma dotazníkům nechtělo „zvostat“ u tety, která mě po dobu mého výzkumu v Klentnici hostila. Měsíc neteře, která se neustále na něco vyptává, pro ni byl dostatečně dlouhý a výživný.

Za Moravana či Moravanku se považovalo všech 20 respondentů. Existenci národa mi 16 z dotazovaných odpovědělo: „*Ty si jako myslíš, že nézme Moravský národ nebo co? No ba, že sme a budem. Nejakéma čecháčkama se nedáme.*“ Dva informátoři mi odpověděli, že doufají v to, že mluvením o Moravě jako o národu si toho všimnou naše orgány a dovolí nám se osamostatnit. Jeden respondent odpověděl, že si nemyslí, že jsou Moravané národ jako takový, prý je to jen ostrůvek jinakosti v jednotvárném světě, který nás obklopuje. Na to jsem se ho musela zeptat, proč se tedy hlásí k moravské národnosti. Odpověď byla výstižná: „*Su Moravák, o tom, jestli existuje moravský národ, ale pochybuju. Tyhle času jsou dávno v trapu.*“ Poslední mnou oslovený se vyjádřil prazvláštně: „*Nějaké národ mě nezajímá. Su Moravák? Su, zbytek je mi vuřt.*“ Na otázku týkající se nutnosti vybrat si jinou národnost se všichni respondenti vyplňující dotazník „ošivali“. Nicméně, 14 dotazovaných odpovědělo slovenskou, 3 slezskou a zbylí 3 českou národnost. Těch 3 respondentů, co odpovědělo, slezskou jsem se ještě dotázala, proč tak uvedli. Odpověď byla dle mého soudu celkem pragmatická: „*Naše rodina žije u Ostravy.*“

Z tohoto výzkumu mi vzešel nad slunce jasný výsledek. Cítí se být Moravany a i o Moravě jako o národě smýšlejí pozitivně. Z odpovědi těch 3 informátorů, kteří uvedli, slezskou národnost mi vyplynulo, že budou raději Slezané než Češi. Ale udivilo mě, že pouze 3 by se cítili být Čechy.

Výsledky z posledního sčítání nám něco říkají o moravské identitě. V dnešní době, kdy se státy spojují do různých integrací a společenství. Spojují se státy, které vyjma ekonomiky nemají zcela nic společného, jen aby zvětšily své šance na přežití ve dnešních celkově nepříznivých podmínkách. Proto si nemyslím, že naše společnost skýtá možnosti ke vzniku. Již zmiňovaný Iščuka se svým článkem *Moravská identita a její nové dimenze*, se zabývá otázkou moravanství samotného. Ptá se, jestli je v dnešní době globalizace, volného trhu a volného pohybu osob po Evropě možné vůbec o nějakém moravanství mluvit. S panem Iščukem souhlasím v tom, že je moravanství regionální záležitostí a v dnešní době, kdy má Evropská Unie regionální politiku umožňující a podporující subnacionální úvahy, je možné moravskou identitu pěstovat. Tato jeho myšlenka bude zcela jistě provázet moji práci. Dle mého názoru má pravdu i o konfliktu centra s periferií. „*Morava byla a je považována za periferii právě tím, že zde neexistuje opravdu silné centrum, které by mohlo konkurovat Praze*“ (citace: Iščuk, R.: *Moravská identita a její nové dimenze, Český lid, 2004, roč.91, č.3*). Toto je podle mého názoru TO jádro problému. Brno není tak velké, je-li možné to takto specifikovat, jako Praha, hlavní město naší republiky. Možná, kdyby Brno nebylo „jen větší vesnicí“, by se věc měla jinak.

7. Jaký má vinařství význam v konstruování moravské identity?

„Jaký má vinařství význam v konstruování moravské identity.“ Takto zní moje druhá výzkumná otázka, která se stala předmětem dalšího výzkumného šetření. Po dlouhém pozorování jsem zjistila, že víno Moravanům dává určitý smysl života a vlastně tím určuje životní styl, který je nám vlastní. U popíjení vína se schází celé rodiny, aby se díky tomu všichni sešli. Skoro by se dalo říci, že víno obyvatelům Moravy slouží jako záminka k tomu, aby se všichni potkali u rodinného krbu spolu se sklenkou dobrého domácího vína. Také mě napadlo, jestli se víno nestalo jen něčím, co pro nás Moravany symbolizuje pohodu u krbu a možnost se odprostit od každodenních povinností a starostí, které s sebou běžný život nese.

Pak je tu i jistý předsudek, který o Moravanech tvrdí, že jsme národ alkoholiků. Měli by si to samé myslet Moravané o Čechách a jejich konzumaci piva? Chtěla bych říct, že tuto otázku jsem do popisu výzkumu zahrнула jen proto, aby nebylo možné říct, že jsem nějaký možný aspekt vynechala. Nechci se tím však zabývat, jelikož je to dle mého názoru spíše téma sahající do lékařství. Žádný z mých respondentů „nevyžahne dvě sedmičky denně sám“ jak se na Moravě říká. Neměla bych tedy ani možnost jak tuto skutečnost vyzkoumat.

Pro vznik identity je do jisté míry potřeba i princip jedinečnosti toho určitého národa. A identita je i to, co ten národ tvoří. Samozřejmě vím, že moravský národ netvoří jen víno, jsou i národopisné tradice, nářečí, které se liší region od regionu. Nicméně dle mého názoru, který jsem si utvořila za celý svůj život, víno doprovází všechny tyto znaky, co jsou pro náš region typické a co ho symbolizují, dělají jedinečným.

Jako symbol svojí národní hrdosti vinařství vnímají i moji informátoři. Většina se shodla, že je to pro ně něco v čem se cítí být lepší než zbytek republiky. Víno a vůbec existenci vinařství na jižní Moravě chápou jako symbol svého kraje. Jistým způsobem do produkování vína projektují svoje osobnosti.

„My máme nejlepší víno. Naše víno je naše. Nikomu ho nedáme. Čecháčci ať si pijó ty svoje patoky. Zme lepčí než Čecháčci, bez našeho vína by nevěděli, co je dobrý. Morava je vinařské kraj, vo tom žádná. Bez teho by Moraváci nemohli bét.“
(respondenti z Boleradic)

„To já hned poznám, že totok víno dělal Franta. Je kyselkavý jako šťovík. Vochutné, moje je slad'oučký. A Pepek má víno hořký. My si svoje vína poznáme.“
(respondent z Krumvíře, pozn. autora-jména respondentů jsou vymyšlená)

Další část mých informátorů víno bere jako koníček. Vinařství je pro ně čistě jen zábava. Ale i tak mi po chvíli pořizování rozhovoru řekli, že víno je naše moravská záležitost. Bez vína bychom prý nebyli ta pravá a krásná Morava.

„Dyť bysem se nudil. Moja by se taky nudila, kdyby nechodila do vinohradu. Děcka zvlčila. Bez vinohradu by to prostě nešlo.“ (repondent ze Šitbořic)

Respondenti z Mikulova se zase vyjádřili o víně, jako o něčem díky čemu jsou schopní strávit jednání našich politiků. Vysvětlují si to tím, že Hustopeče jsou největším městem v okolí a tak je zajímá i dění za škrtnutou cedulí s nápisem MIKULOV. Ostatní obyvatelé z míst mého výzkumu se o politicích ani slůvkem nezmínili. Což jen potvrdilo můj celoživotní postřeh, o kterém jsem psala v úvodu a to že žijeme jako za zdi.

Mikulovští: *„Kdybych neměl víno, musel by mě z těch politiků, co tam sedí trefit tak akorát šlak. Eštěže my Moraváci zme normální, co by si o nás ve světě mysleli? Banda krtů to je, nic inýho. A vůbec, dyť bych bez vína nebyl ani Moravák. A to já su! Kdo nepije víno, není náš.“* Tímto svým výrokem ze mě hned vyletěla otázka: *„Takže kdo si s vámi dá víno je Moravák?“* odpověď zněla poněkud vyhýbavě: *„Ále prosímtebe, jak by se semka jiné než Moravák dostal? Dyť Pražáci o nás nemajó ani tuchu.“*

Což však není pravda, protože zrovna Mikulova je známé svými velkými vinařstvími, kterými jsou třeba vinařství Marcincák nebo vinařství Volařík. Minimálně vinařství Marcincák je v Praze známé, alespoň u těch, kteří se o víno zajímají. Hotel Templ je u vyšší třídy také znám. Jejich poslední výrok je pro mě i známkou jisté rezignace na otázku Moravy a její samostatnosti. Myslíme si, že jsme sami proti zbytku světa. To je pro nás také příznačné. V mé rodině a v blízkém okruhu přátel se to projevovalo tak, že mě litovali, když jsem nastupovala do prvního ročníku na vysokou školu. Říkali mi: „*Chudinečko naše, ty tam budeš sama mezi těma cizákama. Žádné Moravák, budou se ti smát a posmívat se ti, že jsi vesničák. Ale neboj se, počkáme na tebe u vlaku, až se vrátíš, aby ti nebylo smutno.*“

Další aspekt říkající, že vinařství má svůj vliv na identitu Moravanů, je přisuzování vínu stmelovací prvek. To, že si večer společně přitůkneme sklenkou vína, má pro nás Moravany velký význam. Celá rodina se po celém dnu, v jiných rodinách i po celém týdnu, sejde u společného rodinného krbu a je zase spolu. Kdybych sebe a svoji rodinu měla zařadila do vzorku informátorů, musela bych říci, že večerní otevření lahvinky je něco, na co se opravdu těšíme. V klidu si všichni sedneme, povídáme si, starosti jsou najednou ty tam. Je to něco, co si dokážu vychutnat jen doma na Moravě. Znamená to pro mě akt, který je možno provádět pouze u nás a jen s Moravany. Náš kousek jedinečnosti.

„*Kdybych neotevřel sedmičku, mladí by ani nepřišli.*“ (respondent z Klentnice)
Na to jsem se zeptala, jestli mu to nevadí, když děti přijdou jen, když se popíjí. „*Ále, aspoň sou doma, sténak pokecáme, tak co. Dyť by babku s dědkem neviděli, co je rok dlóhé.*“

Takhle to však není v každé rodině. Na jižní Moravě bývá zvykem, že večer, i když ne každý, domácí posedí, popovídají si a u toho srkají dědovo nejlepší víno. Vzhledem k tomu, že je pro Moravany rodina nejdůležitější na světě, tak i posezení u rodinného krbu je důležitým prvkem moravské identity.

8. K jakým změnám dochází ve vinařství vlivem turismu?

Musím říci, že mě velice překvapilo, jaký Moravané mají smysl pro vycítění „nemoraváka“. Pokaždé, když do vinného sklípku někdo přišel, bylo slyšet, jak si someliér sám pro sebe říká: „*Ba že turista, ten tomuk našemu sténak nerozumí.*“ Když jsem zpozorovala, že se podobné fráze opakují i v jiných sklípcích, vzala jsem si s sebou většího znalce vína, než jakým jsem já, aby mi řekl, zda someliér nalévá nově přichozímu lepší či horší vína. Ukázalo se, že se to u každého vinaře liší. Což mě přivedlo k otázce „Proč? Proč nějaký vinař dává svému zákazníkovi horší víno a jiný zase lepší?“ Vypozorovala jsem a taky zaslechla, že důvodem je, dle mého názoru celkem logický, že menší vinaři svá vína berou jako srdeční záležitost, národní hrdost či pýchu, kterou staví nade všechno ostatní, proto nechtějí „plýtvat“ dobrým vínem pro někoho, kdo jeho chuť není schopen náležitě ocenit a vychutnat si. Na rozdíl od větších vinařů, kteří chtějí především finanční zisky (pozn. autora-čím lepší víno, tím je také dražší). Tyto poznatky mě přivedly k jedné z mých výzkumných otázek a to: „K jakým změnám dochází ve vinařství vlivem turismu?“ Zamyslela jsem se tedy nad tím, jestli se díky turismu pro Moravany stává vinařství prostředkem finančního zisku nebo pro nás stále zůstává jedním ze symbolů národní hrdosti. Zdálo by se, že už odpověď mám, ale není tomu tak. Po dalším zkoumání a pozorování subjektů, jsem zjistila, že i pro ty větší vinaře je, pro jejich nabízený sortiment vín, národnost a tím pádem národní hrdost důležitá. I přes vidinu většího zisku je pro ně víno stále jedním ze symbolů pýchy Moravy.

Kromě informátorů z Kurdějova, Velkých Pavlovic a Hustopečí, mi žádný z mnou oslovených místních nepotvrdil, že by se na turistickém ruchu, který v této vinařské oblasti bezpochyby je, snažili jakýmkoliv způsobem vydělat. Z jejich výpovědí mi vyplynulo, že vína dávají na ochutnávku všem stejná. Naopak když zjistí, že jde o turistu, chtějí mu dát to nejlepší, aby měl, co vykládat ve svém rodném kraji.

„Když turista zavítá ke mně do sklepa, naliju mu to nejlepší, aby měl, co vykládat. Aby neřekl, že sem mu nalil nějaké zbytek z vypláchnuté flašky. Musím se trochu vytáhnout před cizincem, když sem vážil tak dalekou cestu.“

(respondent z Mutěnic)

„Dyt' proto to víno dělám, ne? Aby chutnalo a teklo proudem. Nélepší mám skovaný na slavnosti, to máš pravdu holka. Ale patoky, to nééé, to já nedělám. Moje vína, sou kurňa dobrý šecky.“ (respondent z Horních Bojanovic)

Ráda bych vysvětlila slovo *slavnosti*, které můj informátor zmínil. Tímto slovem nemyslí nějaké konkrétní slavnosti, které se v obci budou konat, myslí tím nějakou slavnostní událost v rodině.

Dotazování z Horních Věstonic mi svou odpovědí doslova „vyrazili dech“. Odpověděli mi, že nabídnou takové víno, o které si dotyčný řekne. Prý je jim jedno, jestli je Moravan, turista či Čech. S odpovědí, že je jim to jedno, jsem se opravdu za celý svůj výzkum nesetkala. Každý informátor mi nějaký svůj postoj k věci sdělil. Ať už jsem se jej ptala víckrát či ne, pokaždé jsem docílila toho, aby mi svůj názor řekl. U místních obyvatel Horních Věstonic jsem se mohla snažit sebevíc a stejně si stáli za svým, že jim to je jedno, že je to prý nezajímá.

Další respondenti mě svými odpověďmi moc nepřekvapili. Jejich jednání k zákazníkům hovořilo za vše. Sama jsem šla se svými přáteli z Čech do nejmenovaného kurdějovského sklepu na sklenku vína. Já jsem se snažila moc nemluvit, aby nebyla poznat moje příslušnost. Když jsme požádali, jestli by nám mohli přinést dobré růžové víno, následovala otázka: *„Odkud panstvo ráčí pocházet?“* Odpověď zněla: *„Z Pardubic.“* Číšníkův úšklebek mi napověděl, co nám naservíruje za víno. To nejhorší za cenu toho nejlepšího. Já nejsem žádný velký znalec vín, ale přece jen poznám „patok“ od dobrého vína. Ve svém úsudku jsem se ani krapet nemýlila. Za tři týdny jsem navštívila to stejné vinařství se svou rodinou.

Strýc hned: *„Přinezte mi vaše nélepší vínko.“*

Číšník si na pomoc přivolal místního someliéra. Someliér s námi dobrou půlhodinku vybíral víno, které by pasovalo našim moravským jazýčkům. Výklad o víně prokládal poznámkami o tom, že Moravanům to nejlepší, prý si místní vinařství

schovává nejlepší uzralá vína pro nejlepší zákazníky: „*Jóó nejlepší zákazník je našinec.*“

I od majitelů vinných sklepů z Hustopečí jsem se dozvěděla, že poslední roky produkují víno především kvůli turistům.

„To víš, naše víno už není, co bývalo. Udělám sud dva baže dobrýho vínka pro naše mladý, zbytek nestojí za nic. Dyť je to Rakušákům a jiným turistům sténak jedno.“

Další mi pro změnu sdělil: „*Až nebudou jezdit do mého sklepa košťovat turisti, seknu s tím. Naše mladé to nezajímá, nemají k tomu žádný vztah. Do vinohradu chodí, protože musí. Jiná generace, jen by to sedělo doma u počítače a hrálo ty přiblblý hry.*“

Výrok o nové či jiné generaci mě přivedl zpátky k mému výzkumnému vzorku a mému názoru na něj. Dnešní mladá (16-20 let) nemá absolutně žádný vztah k historii a už vůbec ne k tradicím, které k jejich kraji patří. Získat odpověď na tuto otázku sice nebylo předmětem mého výzkumu, ale myslím si, že velký vliv na formování osobnosti adolescentů mají média, přesněji televize a internet, protože noviny samozřejmě nečtou. To by bylo dle jejich slov „trapné“. Má snaha, dozvědět se cokoliv od této věkové skupiny, byla vyslyšena opravdu zřídka. Odpovědi typu: „*Nějaký kroje mě vůbec nezajímají. Chci být hlavně kašablankamarijanka z vína a končím.*“ byly úplně běžné. Pokud mi nějaký respondent odpověděl, že jsou všechny „ty pitomý nesmysly s tradicema k ničemu“, byla to ta rozmanitější odpověď, které se mi dostalo. Bohužel jsem z těchto výroků dostala jasný závěr, tradice generaci od 16-20 let doslova „nebere“.

V rámci lepšího navázání kontaktu se svými respondenty, jsem pomáhala jedné rodině z Velkých Pavlovic na jejich vinohradu. Snažila jsem se „přitočit“ k dceři majitele vinohradu, abych se i jí mohla na něco zeptat. Není to možná k uvěření, vzhledem k mému věku a mám tedy blíže k mladé generaci než ke starším, ale tento výzkumný vzorek bylo nejsložitější dostat na svoji stranu, aby něco řekli, jak jsem již podotkla.

„Letos je to špatný s vínem, skoro všechno pomrzlo, tak není moc, co dělat.“ Na to jsem jí odvětila, že příští rok bude snad lepší úroda. Vyděšeně se na mě podívala a

pravila: „Zbláznila ses? S bráchou doufáme, že příští rok bude hůř. Jsme tu jak ve výkladní skříni. Jezdí se na nás dívat jak do ZOO. To je doma furt: , Vážený pane sem a vážená paní tam , Hrůza toto, fakt.“ Slečně však musím dát za pravdu. V době, kdy jsem ve Velkých Pavlovicích pomáhala, připadala jsem si vážně jako exotické zvíře v zoologické zahradě. Dveře vinného sklepu se nezavřely. Jeden cyklista za druhým, každý chtěl ochutnat víno, posedět s přáteli a jet zase dál.

Respondenti, u kterých jsem dva týdny bydlela a svůj pobyt si odpracovávala ve vinohradu, nalévali svá nejlepší vína. Ve větších vinných sklepech to už byla jiná. Ať jsem zavítala do kterékoliv vinárny či restaurace, všude se odehrával stejný scénář jako v Kurdějově. Jakmile číšníci zjistí, že není moc velká šance, že by zákazník vínu rozuměl a nebyl místní, přinesou jiný jídelní a nápojový lístek. V tom jsou jiné ceny a nabízí i jiné odrůdy vín. Náš rodinný přítel, který je someliérem ve sklepech v Šatově (pozn. autora-což sice není oblast, ve které jsem prováděla svůj výzkum, ale i tak si myslím, že by mi jeho výrok mohl posloužit). Poté, co jsem mu sdělila svoje zjištění ze sklepů v Kurdějově, Hustopečích a Velkých Pavlovicích, mi zcela nevzrušeným tónem oznámil: „*A cos čekala milá zlatá? Ba že neznámkům a ještě nemoravákům nebudu nalívat z toho nejlepšího sudu. Dvojí ceníky jsou samozřejmostí, jak jinak bychom tolik vydělávali, když ne na túristech?*“ Po tomto se mi už ani nechce cokoli dodávat. Tohle bylo moje nejhorší zjištění o lidech z oblasti, ve které jsem vyrůstala. Xenofobii, zahleděnost do sebe, nesnášenlivost ke druhým, nezájem o okolní dění, to bych asi mohla přejít, ale takový hyenismus a snaha vydělat za každou cenu? Co víc dodat?

9. Závěr

Při psaní mé bakalářské práce se mi do ruky dostala i diplomová práce od pana Grunta. Zarazila mě jeho věta: „*Kultura, přesněji řečeno kulturní tradice, jde v této oblasti ruku v ruce s místní identitou, neboť „pravé“ odkazy historie (moravské identity) nalezneme téměř výlučně již jen na Slovácku.*“ (Lukáš Grunt, 36). S tímto tvrzením nevím, zda souhlasit. Sice pan Grunt do věty zařadil slova *téměř výlučně*, ale nemyslím si, že by Slovácko bylo jedním z posledních moravských oblastí, kde se zatím ještě dodržují tradiční místní zvyky. Dle mého názoru by stálo za to provést výzkum i v jiných oblastech Moravy, než jen na Slovácku.

Díky svému výzkumu jsem zjistila, že pro Moravany není vinařství a s tím spojené tradice prvek, kterým se čistě vymezují pouze vůči Čechům. Víno, popř. vinařství, je pro ně symbol národní hrdosti. Jsou na víno a na to, že se nacházejí v oblasti, kde se vínu daří, patřičně hrdí nejen před Čechy. Cokoliv spojené s vínem považují za jejich národní poklad. „Nelásku“ k Čechům dost naznačuje i moje dotazníkové šetření, kdy takřka nikdo by nechtěl být Čechem. Vyplývalo mi, že vlastně Moravané mají vypěstovanou nesympatičnost ke všem, kteří vínu patřičně nerozumí nebo alespoň nejsou z Moravy. Už nerozlišují, jestli ten dotyčný je Čech, Rakušan, Slovák či Polák. Turismus ovlivňuje, co komu který vinař nalije. Vinaři chtějí především vydělat, ale nezjistila jsem, že by chtěli vydělat i na „svém vlastním člověku“, tedy Moravanech. Peníze jsou stranou, když se jedná o Moravany. Ovšem na druhou stranu se turisté v moravských sklípcích musí „plácnout přes kapsu“.

I přestože mi z výzkumného šetření nevyplývalo, že je pro Moravany vinařství tím nejdůležitějším prvkem pro to aby se tak vymezovali vůči Čechům, jsem zastáncem toho názoru, že je pro nás vinařství velice důležité. Vinařství je jedním z aspektů, které vytváří moravskou identitu, národní hrdost. Konzumace, a pro opravdové vinaře i výroba a sběr vína, pro Moravany znamená něco, díky čemu mohou být všichni spolu. Což souvisí právě s rodinným způsobem života. Rodina je pro ně základ, to nejdůležitější. Avšak i tak si myslím, že je pro Moravany vinařství symbol národní hrdosti, na kterém staví svoji identitu.

S vyhodnocováním výzkumu přišla i otázka: *Nejsme náhodou omezení čistě jen na svůj kraj?* Občas mi přišlo, že žijeme jako za nějakou obrovskou zdí, která vyžaduje spoustu úsilí, abychom ji překročili. Vyplynulo mi to i z výzkumu. Co mě na tom znervózňuje nejvíce? Ani nemáme zájem přelézt a podívat jak to chodí jinde. Utvořili jsme si bariéru mezi naším moravským světem a okolním světem. Raději se udržujeme v neustálé jistotě, že za hranicí Moravy jsou nevhodné podmínky pro život. Nevím, zda se to změní. Myslím si, že ano, jelikož mladá generace (16-20) už nedodržuje staré tradice a zvyky, samozřejmě kromě pití vína, to jsou hned čilí a přijdou dědečkovi na pomoc do vinného sklípku. Otázka změny vnímání a obecně zapojování se do společnosti (jiné než té moravské) ale bude zodpovězena za několik let, možná desítek. Faktem však zůstává, že se třicátníci snaží folklór a místní zvyky znovu držet a učí tomu i svoje děti. Nejzajímavější mi na tom přijde to, že ti, co chtějí dodržovat místní zvyky, jsou většinou přistěhovalci, buď z města, nebo z úplně jiného kraje.

Také bych chtěla závěrem říci, že spoustu závěrů, které jsem během výzkumu udělala, jsem si utvořila během života. Jsou to moje poznatky ze život na Moravě. Přátelé, rodina, všichni jsou z Moravy. Určitě jsem těmi všemi ovlivněna, ale snažila jsem se být opravdu nestranná a objektivní. Závěr z mojí poslední výzkumné otázky, dle mého názoru, hovoří za vše. I v úvodu jsem se snažila všechny naše neduhy vystihnout. Otázkou však je, jestli jsem zase nebyla příliš kritická. Svoji konečnou verzi bakalářské práce jsem dala přečíst otci, který je sice z Pardubic, ale od vysoké školy žije v Brně. Musel se mnou v mých závěrech souhlasit. Zavzpomínal na svoje začátky na Moravě. První, co si vybavil, bylo udivení Brňanů, že je z Čech. Ohledně xenofobie musím říci, že je to z mého pohledu, čím dál horší. Minimálně to pozoruji u sebe a mých přátel. Já jsem celkově zvláštní případ moravanství. Ve škole o své národnosti mluvím zřídka, většinou, když se mi to hodí a jsem díky tomu zajímavější. To stejné doma, i když je pravda, že v Brně se o tom moc nezmiňuji. V mém nynějším bydlišti je totiž snad nejvíce xenofobních lidí, co jsem kdy kde potkala na jednom místě. Potvrdil mi to i pan profesor z Univerzity Pardubice. Pořád mi přijde, že my Moravané jsme jakási exotická země v rámci České republiky.

10. Literatura a zdroje

Monografie:

- 1) ANDERSON, Benedict. *Představy společnosti: Úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1490-8
- 2) BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: Emancipace nebo nacionalismus?*. Ostrava: Tilia, 2002. ISBN 80-86101-66-5
- 3) ČAPKA, František. *Dějiny Moravy v datech*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2001. ISBN 80-7204-219-X
- 4) ČAPKA, František. *Morava: Stručná historie státu*. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-168-8
- 5) ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Hlavní výsledky sčítání lidu, domů a bytů 1991*. Praha: Český statistický úřad, 1992
- 6) ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-80-7254-925-2
- 7) GELLNER, Ernest. *Národy a nacionalismus*. Praha: Josef Hříbal, 1993. ISBN 80-901381-1-X
- 8) HALL, Stuart du Gay Paul. *Questions of Cultural identity*. Sage, 1996. ISBN 9780803978836
- 9) HAVLÍK, Lubomír E. *Moravské letopisy: Dějiny Moravy v datech*. Brno: JOTA, 1993. ISBN 80-85 617-10-2
- 10) HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2
- 11) HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a velký český národ: Národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Praha: SLON, 2001. ISBN 80-85850-97-4
- 12) HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus*. SLON, 2004. ISBN 80-86429-20-2
- 13) HROCH, Miroslav. *V národním zájmu*. NLN-Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN: 80-7106-298-7
- 14) KŘÍŽOVÁ, Alena a kolektiv. *Archaické jevy tradiční kultury na Moravě*. Ústav evropské etnologie, 2011. ISBN 978-80-210-5684-8

- 15) LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky*. NLN-Nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-525-0
- 16) MAREČKOVÁ, Marie. *K postavení Moravy v rámci českého státu*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0795-8
- 17) PERNES, Jiří. *Pod Moravskou orlicí aneb dějiny moravanství*. [Barrister & Principal, 1996](#). ISBN: 80-85947-12-9
- 18) RUTHERFORD, Jonathan. *Identity: Community, Culture, Difference*. Lawrence & Wishart, 1998. ISBN 9780853158714
- 19) ŘEPA, Milan. *Svět symbolů a rozmach českého národního vědomí na Moravě*. MATICE MORAVSKÁ. *Morava a české národní vědomí od středověku po dnešek: Sborník příspěvků z konference Češi nebo Moravané? K vývoji národního vědomí na Moravě, konané dne 28. 2. 2001 v Brně*. Brno: Matice moravská, 2001, s. 93-99. ISBN 80-86488-01-2
- 20) ŘEPA, Milan. *Moravané nebo Češi?: Vývoj českého národního vědomí na Moravě v 19. století*. Brno: DOPLNĚK, 2001. ISBN 80-7239-084-8
- 21) SPRINGEROVÁ, Pavlína. *Analýza vývoje a činnosti moravistických politických subjektů v letech 1989-2005*. Hradec Králové: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. ISBN 978-80-7325-239-7
- 22) TAJFEL, Henri. *Social identity and intergroup relations*. Cambridge University Press, 1982. ISBN 9780521153652
- 23) TŘEŠTÍK, Dušan. *Vznik Velké Moravy: Moravané, Čechové a střední Evropa v letech 791-871*. Praha: Lidové noviny, 2001, 384 s. ISBN 80-7106-482-3
- 24) VÁLKA, Josef a Bedřich ČEREŠŇÁK. *Přehled dějin Moravy*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, 240 s.
- 25) VÁLKA, Josef a Bedřich ČEREŠŇÁK. *Přehled dějin Moravy I*. 2. opr. vyd. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1983, 173 s.

Internetové zdroje:

Dokumenty

- 1) BAHENSKÝ, František. *Etnicita v historické perspektivě: Prolegomena ke*

vzniku, vývoji a proměně etnické kolektivní identity. In: [online]. Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2010 [cit. 2012-05-20]. Dostupné z:

http://eu.avcr.cz/miranda2/export/sites/avcr/data.avcr.cz/humansci/eu/Pracoviste/Oddeleni_historicke_etnologie/Etnicita_v_historicke_perspektive.pdf

2) IŠČUK, Roman. *Moravská identita a její nové dimenze*. Český lid, 2004, roč.91, č.3.

3) KANDERT, Josef a Petr LOZOVIUK. *Evropská etnologie ve střeoevropské perspektivě*. Sociologický časopis, 2007, roč. 43, č. 1, s. 229-232

4) VLACHOVÁ, Klára a Blanka ŘEHÁKOVÁ. *Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě*. Sociologický časopis. 2004, roč. 40, č. 4. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/d2fe757af6ca935d6d1d996e3349242406475ee0_534_416vlach19.pdf

3) Základní výsledky. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. 2011 [cit. 2012-05-03].

Dostupné z: [http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=zakladnivysledky&](http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=zakladnivysledky&tu=0&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAGVPu07DQBDCGJm8XASKdHxCIIIFBKrjkHNny4yL7YoQrDmIIJMY-xxcIdFAQQs9BWWAvEFtFSInpoSNkhAwUi72pFmNLOld1CzFNZOxFy0c3kctw2RT)

[tu=0&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAGVPu07DQBDCGJm8XASKdHxCIIIFBKrjkHNny4yL7YoQrDmIIJMY-](http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=zakladnivysledky&tu=0&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAGVPu07DQBDCGJm8XASKdHxCIIIFBKrjkHNny4yL7YoQrDmIIJMY-xxcIdFAQQs9BWWAvEFtFSInpoSNkhAwUi72pFmNLOld1CzFNZOxFy0c3kctw2RT)

[xxcIdFAQQs9BWWAvEFtFSInpoSNkhAwUi72pFmNLOld1CzFNZOxFy0c3kctw2RT](http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=zakladnivysledky&tu=0&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAGVPu07DQBDCGJm8XASKdHxCIIIFBKrjkHNny4yL7YoQrDmIIJMY-xxcIdFAQQs9BWWAvEFtFSInpoSNkhAwUi72pFmNLOld1CzFNZOxFy0c3kctw2RT)
[RyRqOWXx6fmwfMKKH2oxTMx6osjOUtNqMpJGmWTWTwqkp1dWEI7r-](http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=zakladnivysledky&tu=0&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAGVPu07DQBDCGJm8XASKdHxCIIIFBKrjkHNny4yL7YoQrDmIIJMY-xxcIdFAQQs9BWWAvEFtFSInpoSNkhAwUi72pFmNLOld1CzFNZOxFy0c3kctw2RT)
[Bu4NQIVie-](http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=zakladnivysledky&tu=0&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAGVPu07DQBDCGJm8XASKdHxCIIIFBKrjkHNny4yL7YoQrDmIIJMY-xxcIdFAQQs9BWWAvEFtFSInpoSNkhAwUi72pFmNLOld1CzFNZOxFy0c3kctw2RT)

[7g2IR5zsDC4A_mmgQJFvsL1vkYQSkVA2GHUZx0vZ7EhYtRjtmT6yzpaEGiWcBcQ](http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=zakladnivysledky&tu=0&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAGVPu07DQBDCGJm8XASKdHxCIIIFBKrjkHNny4yL7YoQrDmIIJMY-xxcIdFAQQs9BWWAvEFtFSInpoSNkhAwUi72pFmNLOld1CzFNZOxFy0c3kctw2RT)
[nlCRLKycBs5htopUh5_uDkHU9EiLn6HWJYesUiStBDXQv1H8_jMV03DanMhpH6fr](http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=zakladnivysledky&tu=0&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAGVPu07DQBDCGJm8XASKdHxCIIIFBKrjkHNny4yL7YoQrDmIIJMY-xxcIdFAQQs9BWWAvEFtFSInpoSNkhAwUi72pFmNLOld1CzFNZOxFy0c3kctw2RT)
[b_cPH5fW2AiUT1LmI86hIofGnc_PTwyi9Wtxt1G9fbxTsnXwiJGiY2Pecn9AyJ92hbW](http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=zakladnivysledky&tu=0&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAGVPu07DQBDCGJm8XASKdHxCIIIFBKrjkHNny4yL7YoQrDmIIJMY-xxcIdFAQQs9BWWAvEFtFSInpoSNkhAwUi72pFmNLOld1CzFNZOxFy0c3kctw2RT)
[H3ik11lw8CbKX5Nu22QmLZrZ5XfAFdFX7ZZwEAAA..&vs](http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=zakladnivysledky&tu=0&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAGVPu07DQBDCGJm8XASKdHxCIIIFBKrjkHNny4yL7YoQrDmIIJMY-xxcIdFAQQs9BWWAvEFtFSInpoSNkhAwUi72pFmNLOld1CzFNZOxFy0c3kctw2RT)

Webové stránky

1) Moravané 1991. *Moravské srdce* [online]. [cit. 2012-05-08]. Dostupné z:

<http://www.moravskesrdce.cz/moravane-1991/>

2) *Moravě pro Moravany* [online]. 2006 [cit. 2012-05-23]. Dostupné z:

www.dalsimoravak.bloguje.cz

3) Moravský národní kongres. *Moravský národní kongres* [online]. 06.10.2007 [cit.

2012-05-09]. Dostupné z: <http://www.mnk.cz/>

4) Populárně odborný portál Veligradu říše Velkomoravské. Dostupné z:

<http://www.veligrad.eu/archeologie/dejiny-velke-moravy>

5) Portál pro Moravu a Slezsko. Dostupné z:

<http://www.moravia.ic.cz/archiv/dokumenty.html>

6) Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011. *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2012-05-15]. Dostupné z:

http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/predbezne_vysledky_scitani_lidu_do_mu_a_bytu_2011

7) *Slovácký rok* [online]. 2010 [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: www.slovackyrok.cz